

Giriş / Önsöz

Mehmet SÖYLEMEZ*

Giriş

Günün birinde Selanik'te yürüyen bir Türk'seniz veya Niğde'de yürüyen bir Yunan'sanız birilerin tanıdık bir şeyler söylediğini duyabilirsiniz. Girit'te veya Muğla'da karşı kıyıların dillerinde türkü söyleyen birilerini görmek sizleri şaşırtmasın. Ya da gördüğünüz yemek isimlerindeki benzerlik sizlere tuhaf gelmesin. Çünkü yüz sene önce bu insanlar birbirlerinin memleketlerinde ikamet ediyorlar, Türk veya Rum komşuları ile yaşıyorlar, iyi veya kötü her şeyi birlikte atlatıyorlardı. Yüzlerce yıl sürmüş olan bu birlikte yaşama hali Birinci Dünya Savaşından sonra tamamen bozulmaya başlamıştır. Türk ve Yunan devletlerinin imzalarıyla bu birlikte yaşama hali artık çok farklı bir sürece evrilmiştir. Bugün adına "mübadele" dediğimiz bu göç süreci tam yüz sene önce iki ülke tarafından atılan imzalarla başlamış oldu. Türkiye ve Yunanistan yüz sene önce imzaladıkları bir sözleşme ile yaklaşık bir buçuk milyon insanın hayatı tamamen değişmiştir. Adına daha sonra Türkiye tarafında mübadil denilecek olan bu insanların hiçbir fikir ve görüşleri alınmadan yerleri değiştirilmiştir. Hem Türk hem de Yunan tarafında mübadiller bilmedikleri yerlerde tanımadıkları topraklarda ve anlamadıkları dillerle yaşamak zorunda kalmışlardır. Yolculuklarının başından itibaren travmatik bir süreç olan mübadelenin etkileri yeni yerleşilen yerlerde de sürmüş hatta günümüze kadar uzanan psikolojik etkileri yaratmıştır.

Bu nüfus değişimi kültürel anlamda da çok derin izler bırakmış ve günlük yaşamın her aşamasında gözlemlenebilen sonuçlar doğurmuştur. Çok kısıtlı imkânlar ve kısıtlı bir eşya ile göç etme şansı olan bu insanların en değerli hazineleri belleklerinde onlara atalarından kalan kolektif kültürel hafızaları olmuştur. Bu hafızanın en önemli kısımlarından birisi hiç kuşkusuz atalarından kalan türküleri ve şarkıları olmuştur. Günümüz de dahi bu türküleri söyleyen mübadiller yüz yıllık bir acının da etkilerini de hala hafızalarında yaşamaktadırlar. Mübadelenin yüzüncü yılı gibi önemli bir zaman diliminde Etnomüzikoloji dergisi bu sayısını bu konuya ayırmıştır. Bu bağlamda özenle hazırlanmış olan çalışmalar ile yayınlanan bu sayımızda karşımıza çıkacak olan yazarlarımızdan ilki Kenan Serhat İnce tarafından kaleme alınmış olan "Türkiye'ye Mübadele ile Gelene Farklı Dildeki Ezgiler Üzerine Bir Araştırma" isimli yazıdır. Makale mübadele sonucunda Tekirdağ'ın Şarköy ilçesine yerleştirilen mübadillerin müzik kültürleri üzerine yapılan bir alan çalışmasına dayanmaktadır.

* Konuk Editör; Doç. Dr. Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi, Müzik Bilimleri ve Teknolojileri Fakültesi

Yunanistan gelen ve farklı dilleri konuşan mübadillerin hala atalarının dillerinde söyledikleri türkülerin derlendiği bu makale de mübadelenin çok dilli yönüne de dikkat çekilmiştir. Sonraki yazı ise Cüneyt Arslan tarafından kaleme alınmış olan “Balkanlarda Arnavutça Mevlit İcrasının Makam Kullanımı Bağlamında Değerlendirilmesi: “Kuzey Makedonya-Gostivar Alan Araştırması Örneği” isimli makaledir. Osmanlı'nın bölgeye hâkim olmasıyla birlikte bölge halklarının bir kısmı İslamiyet'i kabul ederek Müslüman olmuşlardır. Bunun sonucunda Anadolu ile benzer bir dini hayat sürmüşler ve gerek Türkçe gerekse de kendi dillerinde İslamiyet'i yaşamışlardır. Yine bir alan çalışması olan bu makale de Aslan Arnavutça ve Türkçe mevlit icrası üzerine durmuş ve analizlerini yazısından paylaşmıştır. Yine alan ve kimlik bağlamında olan bir sonraki yazı ise “Nesneleşmiş Kültürel Sermaye Bağlamında Salihli Kazak Türklerinde Temel Kimliksel Bileşen Olarak Dombra” başlığı ile Emin Yıldırım ve İlhan Ersoy tarafından kaleme alınmıştır. Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmış olan Kazakların yaşamaya çalıştıkları kültürleri ve kimliklerinde dombra isimli çalgılarının önemini konu alan bu yazı da aslında bu çalgının üzerinden anavatana duyulan hasret ve özlemin vücuda geldiğini görüyoruz. Sonraki kaleme alınan yazı ise Rahmi Can Gür tarafından “Üretim İlişkilerinin Kültür Yapılanmalarına Etkisi: Türkiye'nin Kapitalistleşme Sürecinde Aşıklık Geleneğinin Sönümlenişi” başlığı ile hazırlanmış olan yazıdır. Aşıklık geleneğinin tarihsel dönüm noktalarıyla birlikte Türkiye sahasında meydana gelen siyasi-iktisadi değişimleri inceleyen ve geleneğin neden ve nasıl sönümlendiğini irdeleyen bu yazı da Gür, aşıklığın güncel durumuna değinmiştir. Sonraki yazı ise Elena Ünal'dı tarafından kaleme alınmış olan “Rus Avangard Akımı İçinde Sofiya Gubaydulina'nın Yaratıcılığının Değerlendirilmesi” isimli yazıdır. Bu yazıda Ünal'dı, Rusya ve Sovyetler Birliği'ndeki Avangard besteciler, kullandıkları yenilikçi kompozisyon teknikleri ve ikinci dalga Avangard akımın temsilcilerinden, bir kadın besteci olan Sofiya Gubaydulina'nın sanatını incelemiş ve Rusya'da başlayan avangard akımın en önemli temsilcilerinden birisi olarak etkisine değinmiştir. Bu sayımızın son yazarı Necdet Kurt olacaktır. “Yunanistan Gezilerinden Mübadil Anıları” isimli yazısında Necdet Kurt bizlere mübadelenin Yunanistan tarafındaki kısmını insan hikâyeleri üzerinden aktardığı bir anı yazısı ile anlatacaktır. Kurt'un çeşitli zamanlarda Yunanistan'a yaptığı ziyaretler karşılaştığı mübadiller ile yaşadıklarını aktardığı bu yazıda insan hikâyelerinin ve özlemlerinin hiç bitmediğini bizlere gösteriyor.

Etnomüzikoloji Dergisi serisini yüzüncü yılında mübadele ve güncel bazı konulara ayırarak yayınlamıştır. Öncelikle ben denizi bu sayıda konuk editör olarak ağırlayan sayın hocam Prof. Dr. Özlem Doğu Varlı'ya, emeği geçen bütün yazarlara, hakemlere ve bu sayının sizlere ulaşması için emek veren herkese sonsuz saygılarımla.

Dr. Mehmet SÖYLEMEZ

Konuk- Sayı Editörü

ANKARA